

Kurt Weill

Das Berliner Requiem

Walter Gronostay

In zehn Minuten

Westergasfabriek 18 en 19 juni 1995

Gerard Reve

De Avonden

Inhoud

Programmagegevens 4

Kurt Weill en *Das Berliner Requiem* 7

Synopsis *In zehn Minuten* 12

Werner Herbers

Walter Gronostay: *man van het eerste uur* 13

Libretto *In zehn Minuten* 17

Biografieën 34

Colofon 36

de Ochtenden

BEL GRATIS 06 - 099 44 40 VOOR EEN INTRODUCTIE-ABONNEMENT
OP HET MEEST INFORMATIEVE OCHTENDBLAD VAN NEDERLAND.

Kurt Weill (1900-1950)

Das Berliner Requiem
Kleine Kantate für Tenor, Bariton,
Männerchor und Blasorchester nach
Texten von Bertolt Brecht (1928)

- I Grosser Dankchoral
- II Ballade vom ertrunkenen Mädchen
- III Marterl 'Hier ruht die Jungfrau'
- IV Erster Bericht über den
Unbekannten Soldaten unter dem
Triumphbogen
- V Zweiter Bericht über den
Unbekannten Soldaten unter dem
Triumphbogen
- VI Grosser Dankchoral

Philip Salmon
tenor

Romain Bischoff
bariton

Klein mannenkoor uit Koor Nieuwe
Muziek en Lorca Koor

Koordinator
Huub Kerstens

Ebony Band

Muzikale leiding
Werner Herbers

zo 18 en ma 19 juni 1995, 20.30 uur
Westergasfabriek, TTA

Coproductie
Holland Festival/Radio 4-NPS

Deze productie is mede totstandgeko-
men met steun van het Fonds voor de
Podiumkunsten en de gemeente
Amsterdam.

randprogramma
Inleiding door Paul Op de Coul
zo. 18 en ma. 19 juni, 19.30 uur
Westergasfabriek, Transformatiehuis

Walter Gronostay (1906-1937)

In zehn Minuten
Kammeroper in einem Akt (1928)

Semi-scenische uitvoering
Nederlandse première

Rolverdeling

Maisiva	Claron McFadden
Missionaris	Philip Salmon
Agent	Romain Bischoff

Klein mannenkoor uit Koor Nieuwe
Muziek en Lorca Kamerkoor

Koordinator
Huub Kerstens

Ebony Band

Muzikale leiding
Werner Herbers

Scenische begeleiding
Gijs de Lange

Lichtontwerp
Reinier Tweebeeke

Kostuumontwerp
Leonie Polak

Kleedster
Paula Hompus

Grime
Ilona Wozniak

Productie
Marja Molewijk
Monique Masselink
Floor Ziegler

Techniek
Dick Heinz
Janna van Beek
Robin Meijerink

met dank aan:

Flashlight
THEATROLOGY

Ebony Band

klarinet
Jacques Meertens

esklarinet
Willem van der Vuurst

saxofoon/klarinet
Corina Ewijk
David Kweksilber

saxofoon/basklarinet
Hens Otter

fagot
Noelle Probst
Guus Dral

hoorn
Bob Stoel
Dick Verhoef

trompet
Peter Masseurs

trompet/cornet
Frits Damrow

trombone
Harrie de Lange

bastrombone
Jenke de Vries

viool
Marleen Asberg
Anita de Vey Mestdagh

altviool
Roland Krämer

cello
Daniel Esser

contrabas
Rudolf Senn

gitaar/banjo
Paul van Utrecht

piano/harmonium
Gerard Bouwhuis

slagwerk
Hans van der Meer

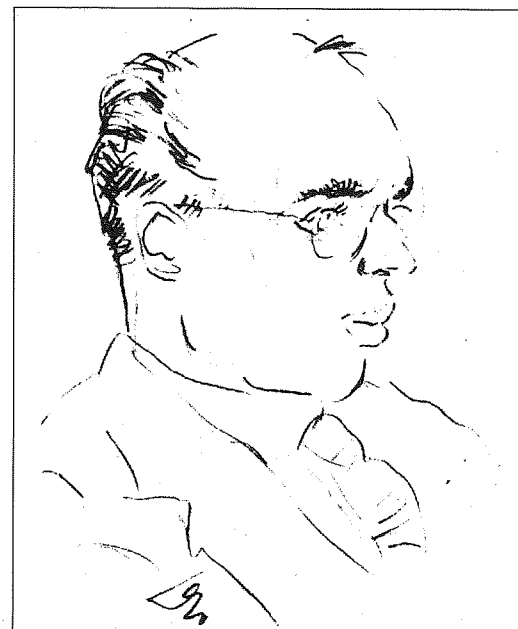
slagwerk/pauken
Herman Halewijn

**Koor Nieuwe Muziek/
Lorca Kamerkoor**

tenoren
Els van der Veen
Hanneke Paap
Hans de Ruyter
Marcel de Glas
Jan Oosterholt
Gerrit Jan van der Schoor
Ruud Smit
Bert Wagemaker
Meino van der Werf

baritons
Charles Bos
René Nieuwint
Maarten van den Berg
Gérard Pillen
Jack Klawer

bassen
Paul Dijkema
Menko Vlieger
Vincent Lassauw
Frits Hassoldt
Gert Rouschop

Kurt Weill

Kurt Weill, geboren in Dessau (Duitsland) was evenals Gruenberg leerling (1921-1924) van Busoni. Hij schreef een aantal opmerkelijke concertwerken (o.a. twee symfonieën en een vioolconcert), maar vergaarde de meeste roem als theatercomponist, waarbij hij intensief samenwerkte met schrijvers als Georg Kaiser (*Der Protagonist*) en Bertold Brecht (*Dreigroschenoper* en *Mahagonny*). Hij ontwikkelde de stijl van het Episch Theater met sociaalkritische strekking en was een van de eersten die met succes jazz-elementen in concertmuziek gebruikte. Zijn politieke en sociale stellingname, tot uitdrukking gebracht in zijn (theater)composities, noopten hem in 1933 zijn vaderland te verlaten. Hij vestigde zich in 1935 in de Verenigde Staten waar hij succesvolle stukken schreef voor Broadway-theaters.

Das Berliner Requiem

Deze cantate werd geschreven in Berlijn in de periode november-december 1928 en is opgedragen aan opdrachtgever Sender Frankfurt. De première vond plaats in Frankfurt in mei 1929 na meerdere malen te zijn uitgesteld vanwege bezwaren van het comité dat verantwoordelijk was voor de censurering van radio-uitzendingen. Hoewel deze bezwaren geen stand hielden en geen enkele regel van de tekst werd geschrapt, werd het werk slechts eenmaal uitgezonden en nam geen enkele andere Duitse radiozender de uitzending over.

De tekst van de cantate wordt gevormd door een keuze van gedichten uit onder andere Brechts Hauptpostille. De keuze is voor een deel bepaald door twee met elkaar verbonden historische gebeurtenissen van tien jaar eerder: het einde van de Eerste Wereldoorlog en de moord op Rosa Luxemburg.

De componist heeft over het werk gezegd:

'De radio stelt serieuze musici voor de opgave werken te scheppen die door een mogelijk grote kring van luisteraars kunnen worden gehoord. Inhoud en vorm van deze radiocomposities moeten derhalve in staat zijn om een grote hoeveel mensen uit alle geledingen te interesseren.

De titel "Das Berliner Requiem" is geenszins ironisch bedoeld, maar we wilden proberen dat te formuleren over de dood, wat een grote-stadsmens voelt bij dit thema. Het geheel is een reeks doodslieden en grafschriften, dus toch zoiets als een wereldlijk requiem.'

DAS BERLINER REQUIEM

Bertold Brecht

I GROSSER DANKCHORAL

Lobet die Nacht und die Finsternis, die
euch umfängen!
Kommet zuhau!
Schaut in den Himmel hinauf:
Schon ist der Tag euch vergangen.

Lobet von Herzen das schlechte Gedächtnis
des Himmels!
Und dass er nicht
Weiss euren Nam' noch Gesicht.
Niemand weiss, dass ihr noch da seid.

Lobet das Gras und die Tiere, die neben
euch leben und sterben!
Sehet, wie ihr
Lebet das Gras und das Tier.
Und es muss auch mit euch sterben.

Lobet die Kälte, die Finsternis und das
Verderben!
Schauet hinan:
Es kommt nicht auf euch an.
Und ihr könnt unbesorgt sterben.

II Ballade "Vom ertrunkenen Mädchen"

Als sie ertrunken war und hinunterschwamm
Von den Bächen in die grösseren Flüsse,
Schien der Opal des Himmels sehr wundersam,
Als ob er die Leiche begütigen müsse.
Tang und Algen hielten sich an ihr ein,
So dass sie langsam viel schwerer ward.
Kühl die Fische schwammen an ihrem Bein,
Pflanzen und Tiere beschwerten noch ihre
letzte Fahrt.

Und der Himmel ward abends dunkel wie
Rauch
Und hielt nachts met den Sternen das Licht
in der Schwebe.
Aber früh war er hell, damit es auch
Für sie noch Morgen un Abend gebe.
Als ihr bleicher Leib im Wasser verfaulet
war,

HET BERLIJNSE REQUIEM

Bertold Brecht

I Groot danklied

Loof de nacht en de duisternis die jullie
omgeven!
Loop te hoop!
Kijk omhoog naar de hemel:
Reeds is de dag verdwenen.

Loof van harte het slechte geheugen van de
hemel!
En dat hij niet kent
Jullie naam noch gezicht.
Niemand weet dat jullie er nog zijn.

Loof het gras en de dieren, die naast jullie
leven en sterven!
Zie, net als jullie
Leeft het gras en het dier.
En het moet ook met jullie sterven.

Loof de koude, de duisternis en het ver-
derf!
Kijk omhoog:
Het komt niet op jullie aan.
En jullie kunnen onbezorgd sterven.

II Ballade van het verdronken meisje

Toen ze verdronken was en afdreef
Van de beken naar de grotere rivieren,
Scheen de opalen hemel wonderbaarlijk,
Alsof hij het lijk moest behoeden.
Wier en algen kleefden aan haar vast,
Zodat ze langzaam veel zwaarder werd.
Koel zwommen de vissen rond haar been,
Planten en dieren bezwaarden nog haar
laatste tocht.

En de hemel werd 's avonds donker als
rook
En zette 's nachts met de sterren het licht
op zacht.
Maar vroeg was hij helder, opdat er ook
Voor haar nog morgen en avond was.
Toen haar bleke lichaam in het water was
vergaan,

Geschah es (sehr langsam), dass Gott sie
allmählich vergass,
Erst ihr Gesicht, dann die Hände und
zuletzt erst ihr Haar.
Dann ward sie Aas in Flüssen mit vielem
Aas.

III Martel 'Hier ruht die Jungfrau'

Hier ruht die Jungfrau Johanna Beck.
Als sie starb,
War ihre Unschuld schon vorher weg.
Die Männer haben ihr den Rest gegeben,

Drum floh sie aus diesem süssen Leben.
Ruhe sanft.

IV Erster Bericht über den unbekannten Soldaten unter dem Triumphbogen

Wir kamen von den Gebirgen und vom
Weltmeer,
Um ihn zu erschlagen.
Wir fingen ihn mit Stricken, langend
Von Moskau bis zur Stadt Marseille.
Und stellten auf Kanonen, ihn erreichend
An jedem Punkt, wo er hinfliehen konnte,
Wenn er uns sah.

Wir versammelten uns vier Jahre lang,
Legten nieder unsere Arbeit und standen
In den zerfallenden Städten, uns zurufend
in vielen Sprachen
Von den Gebirgen bis zum Weltmeer,
Wo er sei.
So erschlugen wir ihn im vierten Jahr.

Dabei waren,
Die er war geboren zu sehn
Um sich stehend zur Zeit seines Todes:

Wir alle.
Und
Dabei war eine Frau, die ihn geboren hatte
Und die geschwiegen hatte, als wir ihn hol-
ten.
Der Schoss sei ihr ausgerissen!
Amen!

Gebeurde het (heel langzaam) dat God
haar langzamerhand vergat,
Eerst haar gezicht, daarna de handen en tot
slot pas het haar.
Toen werd ze aas in rivieren met veel ander
aas.

III Gedenkkruis 'Hier rust de maagd'

Hier rust de maagd Johanna Beck.
Toen zij stierf,
was haar onschuld allang verdwenen.
De mannen hebben haar de genadeslag
gegeven.
Daarom vlood zij uit dit zoete leven.
Rust zacht.

IV Eerste relaas over de Onbekende Soldaat onder de Triomfboog

We kwamen van de gebergten en van de
wereldzee
Om hem te doden.
We vingen hem met touwen, reikend
Van Moskou tot de stad Marseille.
En plaatsten kanonnen, hem treffend
Op elk punt waar hij heen kon vluchten
Als hij ons zag.

We waren vier jaar lang tezamen,
Legden ons werk neer en stonden
In de vervallende steden, elkaar toeroepend
in vele talen
- Van de gebergten tot aan de wereldzee -
Waar hij zich bevond.
Zo doodden we hem in het vierde jaar.

Aanwezig waren
Die hij gedoemd was te zien,
Om hem heen staand op het moment van
zijn dood:

Wij allen.
En
Aanwezig was een vrouw, die hem gebaard
had
En die gezwezen had toen we hem haalden.
Haar schoot zij uit haar weggerukt!
Amen!

Als sie ihn aber erschlagen hatten,
Richteten wir ihn zu, dass er sein Gesicht
verlor
Durch die Spuren unsrer Fäuste.
So machten wir ihn unkenntlich,
Dass er keines Menschen Sohn mehr sei.

Und gruben ihn aus unter dem Erz,
Trugen ihn heim in unsere Stadt und
Begruben ihn unter dem Stein, und zwar
unter einem Bogen, genannt
Bogen des Triumphs,
Welcher wog tausend Zentner, dass
Der Unbekannte Soldat
Keinesfalls aufstünde am Tag des Gerichts

Und unkenntlich
Wandelte vor Gott,
Dennoch wieder im Licht
Und bezeichnede uns Kenntliche
Zur Gerechtigkeit.

V Zweiter Bericht über den unbekannten Soldaten unter dem Triumphbogen

Alles, was ich euch sagte
Über Ermordung und Tod des
Unbekannten Soldaten
Und die Verwüstung seines Gesichts,
Auch was ich euch sagte über die
Bemühung seiner Mörder,
Ihn zu hindern am Wiederkommen,
Ist war. Aber
Er kommt nicht wieder.

Sein Gesicht war lebendig wie das eure,
Bis es zerschmettert wurde und nicht mehr
war.
Und es ward
Nicht mehr gesehn auf dieser Welt,
Weder ganz noch zerschmettert,
Weder heute noch am Ende der Tage,
Und sein Mund
Wird nicht reden am Jüngsten Gericht.
Es wird
Kein Gericht sein,

Maar toen we hem gedood hadden,
Takelden we hem zo toe dat hij zijn
gezicht verloor
Door de sporen van onze vuisten.
Zo maakten we hem onherkenbaar,
Dat hij niemands zoon meer was.

En groeven hem uit onder het erts,
Droegen hem huiswaarts naar onze stad en
Begroeven hem onder de steen, en wel
onder een boog,
Genaamd Triomfboog,
Welke woog honderd ton, opdat
De Onbekende Soldaat
In geen geval zou opstaan op de Dag des
Oordeels

En, onherkenbaar,
Zou wandelen voor God,
Niettemin weer in het licht,
En ons, herkenbaar, zou blootstellen
Aan de gerechtigheid.

V Tweede relaas over de Onbekende Soldaat onder de Triomfboog

Alles wat ik jullie zei
Over moord en dood van de Onbekende
Soldaat
En de verminking van zijn gezicht,
Ook wat ik jullie zei over het streven van
zijn moordenaars
Hem de wederkomst te beletten,
Is waar. Maar
Hij komt niet weer.

Zijn gezicht was levend als dat van jullie,
Tot het vermorzeld werd en niet meer
bestond.
En het werd
Niet meer gezien op deze wereld,
Gaaf noch vermorzeld,
Vandaag noch aan het einde der dagen,
En zijn mond
Zal niet spreken op het Laatste Oordeel.
Er zal
Geen Oordeel zijn.

Sondern euer Bruder
Ist tot und tot
Ist der Stein über ihm,
Und ich bedaure
Jeglichen Hohn, und ziehe zurück meine
Klage.

Aber ich bitte euch, da ihr ihn
Nun einmal erschlagen habt -
Still! Fangt nicht von neuem an
Zu streiten, da er doch tot ist -
Aber doch bitte ich, da ihr ihn also
Erschlagen habt:
Entfernt wenigstens
Den Stein über ihm,
Denn dieses Triumphgeheul
Ist doch nicht nötig und macht
Mir Kummer, denn mich,
Der ich den Erschlagenen
Schon vergessen hatte, erinnert er
Täglich an euch, die ihr noch
Lebt, und die ihr
Immer noch nicht erschlagen seid.
Warum denn nicht?

VI Grosser Dankchoral (da capo)

Lobet die Nacht und die Finsternis, die
euch umfängen!
Kommet zuhauf!
Schaut in den Himmel hinauf:
Schon ist der Tag euch vergangen.

Lobet die Kälte, die Finsternis und das
Verderben!
Schauet hinan:
Es kommet nicht auf euch an.
Und ihr könnt unbesorgt sterben.

Maar uw broeder
Is dood, en dood
Is de steen boven hem,
En ik betreur
Alle hoon en trek mijn aanklacht in.

Maar ik vraag jullie, daar jullie hem
Nu eenmaal gedood hebben
- Stil! Begin niet opnieuw
Te ruziën, hij is immers dood -
Maar toch vraag ik, daar jullie hem dus
Gedood hebben:
Verwijder minstens
De steen boven hem,
Want dit triomfgebrul
Is toch niet nodig en doet
Me pijn, want ik,
Die de gedode
Al vergeten was, word er dagelijks
Door herinnerd aan jullie die nog
Leven en die
Nog steeds niet gedood zijn.
Waarom toch niet?

VI Groot danklied (da capo)

Loof de nacht en de duisternis die jullie
omgeven!
Loop te hoop!
Kijk omhoog naar de hemel:
Reeds is de dag verdwenen.

Loof de koude, de duisternis en het ver-
derf!
Kijk omhoog:
Het komt niet op jullie aan.
En jullie kunnen onbezorgd sterven.

vertaling Paul Beers

Das Berliner Requiem werd in de oorspronkelijk-
ke versie opgenomen voor drie solostemmen
(later omgeschreven voor twee solostemmen en
mannenkoor).

Synopsis

In donker Afrika anno 1928 krijgen een theateragent en een missionaris, tien minuten voordat zij naar huis vertrekken, een voor hun toekomst cruciaal telegram. De missionaris moet, om het 'bekeringsrecord' van een collega te overtreffen, zo snel mogelijk een nieuw zieltje winnen, de agent dient, ter vervanging van de zojuist in het huwelijk getreden Josephine Baker, een nieuwe nachtclubdanseres mee naar Parijs te brengen. Hun oog valt op een en hetzelfde negermeisje, dat echter haar onbezorgde leventje in het oerwoud blijkt te verkiezen boven de 'lucratieve' aanbiedingen.

Walter Gronostay.

Walter Gronostay: man van het eerste uur

Walter Gronostay werd geboren in 1906 in Berlijn. Zijn familie kwam uit Oost-Pruisen, zijn voorouders waren vermoedelijk Poolse boeren. De naam Gronostay was van Mongoolse herkomst en betekende 'hermelijn'.

De muzikale studie van Walter Gronostay bestond uit pianoles (vanaf zijn zesde), vioolles (vanaf zijn tiende) en compositie- en orkestdirectie (vanaf zijn veertiende). Om geld voor zijn studies te verdienen (naast de bijdrage die hij van zijn armlastige vader kreeg), speelde hij vanaf zijn vijftiende viool in danstenten en gaf hij muzieklessen.

Toen Gronostay zeventien jaar was, behaalde hij een dirigentendiploma en begon toneelmuziek en operettes te dirigeren.

In 1926, nauwelijks twintig jaar oud, meldde hij zich aan bij Arnold Schönberg en werd in diens meesterklas aan de Preußische Akademie der Künste aangenomen.

Schönberg beoordeelde de vorderingen van zijn jonge leerling aanvankelijk als 'voldoende', later als 'zeer goed'. De studietijd zou twee jaar duren. In deze periode componeerde Gronostay onder andere een Strijktrio, dat op 20 mei 1927 werd uitgevoerd door leden van het beroemde Kolisch Quartett en de korte opera *In Zehn Minuten* die op 20 juli 1928 op het Festival in Baden-Baden in première ging.

Na zijn studietijd bij Schönberg hield Gronostay zich bezig met verschillende aspecten van het muzikale leven. Naast het componeren voor de concertzaal was dat vooral pionierswerk op het gebied van muziek voor film, radio en grammofoon, waaraan bijzondere eisen werden gesteld.

In 1929 werd hij aangesteld als afdelingschef van de Berliner Funkstunde. Hij poneerde uitgesproken ideeën over het functioneren van de omroep in de Rundfunk-Versuchsstelle en hield zich ook in artikelen en lezingen intensief bezig met het medium radio, in het bijzonder ten aanzien van het uitzenden van 'kunst'muziek, waarbij hij als problemen signaleerde: de tegenstelling tussen 'kunstmuziek en de massa' en 'het ongeorganiseerde luisteren'.

Gronostay stelde dat men kunstmuziek anders, met meer afwisseling en variatie moest programmeren dan in een concertzaal. Hierbij moest men ook teksten integreren. 'Het is een eerste vereiste, de aandacht van de luisteraar te trekken en vast te houden, teneinde gegarandeerd optredende vermoeidheidsverschijnselen a priori de kop in te drukken. het muzikale radioprogramma moet filmachtig de meest verscheidene beklagen bevatten.' (Melos, 1932)

In zijn artikel *De omroep is geen concertzaal* schrijft hij: 'De onverstoorbare concertpianist/violist/zanger heeft niet in de gaten dat niemand, behalve de concurrentie, naar de radio luistert. Terwijl zo een brave borst onverdrotten de piano bewerkt, zijn de luidsprekers in Berlijn al lang uitgeschakeld. Hij concerteert, om zo te zeggen, in de woestijn, hoewel daar misschien nog wolven en vossen naar hem zouden luisteren.' Ook op het gebied van de filmmuziek was hij een man van het eerste uur. Hij schreef muziek voor de eerste geluidsfilm (onder andere voor de dadaïst, schilder en cineast Hans Richter) en werd in de loop van de jaren dertig een van de meest gevraagde filmcomponisten. Tot zijn bekendste filmscores behoren *Lady Windermere's Fächer*, *Savoy Hotel 217*, *Sprengbagger 1010* en *Totes Wasser* een film van de Nederlandse cineast Gerard Rutten met in de hoofdrol Ernst Busch, waarvan de muziek werd uitgevoerd door het Concertgebouworkest onder leiding van Mengelberg. Deze film werd in 1934 op de Biennale in Venetië vertoond.

Gronostay kreeg zo veel opdrachten, dat hij sommige daarvan liet uitvoeren door zijn vroegere mede-Schönberglerling Bernd Bergel. Deze was joods en werkloos en schreef de muziek veilig onder het pseudoniem ...Gronostay.

Vanzelfsprekend greep de politieke ontwikkeling van die tijd ook in Gronostay's leven in.

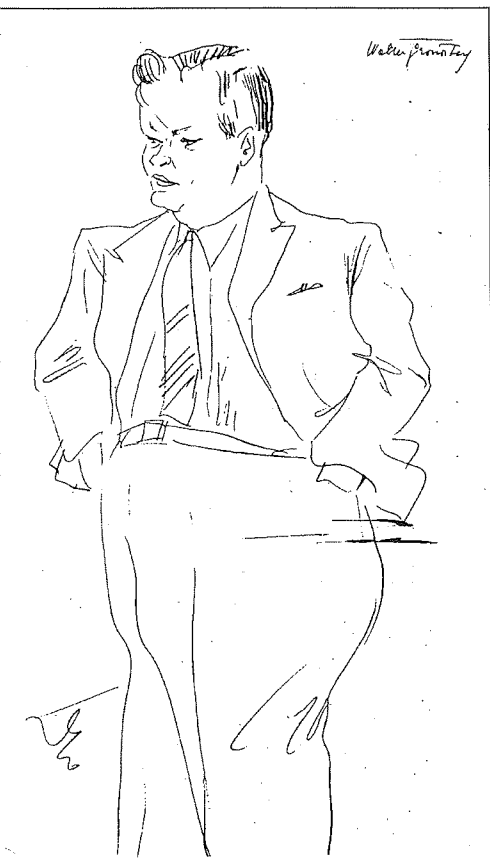
In 1934 werd hij ontslagen bij de radio, omdat hij geen gehoor wilde geven aan de eis te scheiden van zijn driekwart joodse vrouw Eva Schönveldt, met wie hij in 1930 was getrouwd.

Bij de 'Reichsfilmkammer' handhaafde men hem wel, omdat hij te belangrijk voor hun was. Andersom was ook de 'Reichsfilmkammer' als bron van inkomsten voor Gronostay en zijn vrouw van levensbelang. Het had wel tot gevolg, dat hij daardoor ook de muziek voor enkele 'Blut und Boden' films van onder andere Leni Riefenstahl van muziek moest voorzien en een fanfare voor de Olympische Winterspelen van 1936. Maar men stond hem ook veel vrijheid toe, die hij onder andere gebruikte in *Strassenmusik*, een film over de Duitse dichter/cabaretier Karl Valentin, waarvoor Gronostay zelf het draaiboek schreef en in de muziek de *Internationale* verwerkte, hetgeen - gelukkig voor hem - onopgemerkt bleef door de nazi's.

Gronostay was een innemend en interessant man, hij had een macabere humor, was allergisch voor diletantisme, een stevige drinker en kettengeroker, depressief en workaholic (hoewel hij alleen in aanwezigheid van zijn vrouw kon componeren - als zij de hond uitliet, stopte hij met schrijven). Hij bewonderde Karl

Kraus en sympathiseerde met de communisten, met wie hij zijn haat tegen de nazi's deelde. Op een ansichtkaart aan zijn vrouw schrijft hij in 1936: 'Während ich hier im Café sitze, defiliert die braune Pest an mir vorbei.' Op het laatst van zijn leven heeft Gronostay contact gezocht met zijn Duitse collega-filmcomponist Groth in Hollywood, teneinde de mogelijkheid voor een emigratie te onderzoeken. Zijn vrouw was zwanger en hij wilde dat zijn kind op een Engels schip geboren zou worden, zodat het niet de Duitse nationaliteit zou krijgen. Zijn plannen eindigden met zijn vroege dood in 1937, 31 jaar oud. Hij stierf binnen zes uur ten gevolge van een acute, fulminante leverontsteking.

Gronostay's vrouw en dochter overleefden de oorlog, ondergedoken in Oostenrijk en keerden na de oorlog terug naar Duitsland. Zij sleepten de gehele muzikale nalatenschap met zich mee, tot geluk van de Ebony Band!

Walter Gronostay. Tekening van Dolbin

In zehn Minuten

De korte opera of muzikale sketch *In zehn Minuten* schreef Gronostay in de periode dat hij bij Schönberg studeerde.

Het stuk werd slechts eenmaal uitgevoerd (Baden-Baden 1928) en voldeed in verschillende opzichten zeker niet aan de eisen die de nazis aan 'hohe Kunst' stelden.

In de behoudende *Rastatter Zeitung* werd de uitvoering nauwelijks vermeld, maar het toonaangevende muziekblad *Melos* wijdde enkele artikelen aan Gronostay waarin staat te lezen: 'Het talent van deze componist ligt in zijn specifieke gave om in elke dramatische handeling en situatie een grote spanning te creëren en deze muzikaal feilloos uit te buiten.' Men constateert een 'doeltreffend effectbejag in de ritmisch beweeglijke, scherp gemarkeerde declamatie en in de markante wijze van instrumentatie. Een en ander leidt tot een permanente, wervelende afwisseling van versnipperde motieffjes: een soort frappante, sympathiek-brutale situatiedumor die haast een nieuw begin en tijds-eigen type van de opera buffa lijkt aan te kondigen.

In de concentratie van dit spel der motieven en tegelijk in dit geciseleerde detailwerk herkent men de leerling van Schönberg.'

Waar Gronostay zijn onderwerp vandaan had, is niet bekend. De aard en de uitvoering ervan - bepaald geen 'hohe Kunst' - liggen wel in de lijn van de keuze die andere componisten in die tijd voor hun zogenaamde "Zeitoper" maakten.

In de muzikale nalatenschap van Gronostay bevonden zich meerdere versies van *In zehn Minuten*. Het (als enige gedrukte) libretto bleek teksten te bevatten, die niet voorkwamen in de (handgeschreven) partituur, zoals die bij de uitvoering in Baden-Baden is gebruikt. Deze passages zijn in dit programmaboekje met [] aangeduid. De reden voor deze coupures is niet bekend, maar het is niet onaannemelijk, dat Gronostay deze 'ontaarde' teksten uit voorzorg heeft weggelaten. Ook van Brecht/Weill is bekend, dat zij een jaar eerder, bij de uitvoering van hun *Mahagonny* in hetzelfde festival van Baden-Baden, op advies van 'derden' enkele teksten vooraf hebben aangepast. Voor zover mogelijk hebben wij aan de hand van uitgewerkte schetsen en een piano-uittreksel de gewraakte passages gereconstrueerd.

Werner Herbers

Met dank aan Sylvia Gronostay, Hamburg

Handwritten musical score for a song. The lyrics are written in German. The score includes a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature. The lyrics are:

Ich bin so glücklich
dass ich nicht mehr
denken kann
an die Zeit
die ich mit dir
verbracht habe
denn ich bin
so glücklich
dass ich nicht mehr
denken kann
an die Zeit
die ich mit dir
verbracht habe

The score is written on a single staff with a treble clef. The lyrics are written below the staff. The handwriting is in German. The score is a handwritten musical score for a song. The lyrics are written in German. The score includes a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature. The lyrics are:

Ich bin so glücklich
dass ich nicht mehr
denken kann
an die Zeit
die ich mit dir
verbracht habe
denn ich bin
so glücklich
dass ich nicht mehr
denken kann
an die Zeit
die ich mit dir
verbracht habe

16

17

In zehn Minuten

(Missionar links. Agent rechts sitzen auf Korbsesseln. Beide lesen riesige Zeitungen die sie fast verdecken)

I. Szene

MISSIONAR
Sie reisen ab?

AGENT
In fünfzehn Minuten.

MISSIONAR
Das tut mir leid.

AGENT
Mein Urlaub läuft ab.

MISSIONAR
(Springt auf und wirft die Zeitung auf den Tisch)
Verdammt!

AGENT
Nanu?

MISSIONAR
Die Konkurrenz.

AGENT
Die Konkurrenz?

MISSIONAR
(Nimmt die Zeitung und liest vor)
Pastor John Smith ist es gelungen den Bekehrungsrekord des Mister Daniels endlich zu erreichen! Die Konkurrenten stehen sich gleich.

AGENT
Sie werden ihn schon wieder überholen, warten Sie ab.

MISSIONAR
(Den Agent höhnisch persiflierend)
Warten Sie ab? So ziemlich jedes Dorf hier hab'ich schon abgegrast.

In zehn Minuten

Missionaris links, agent rechts zitten op rieten stoelen.
Beiden lezen enorme kranten, die hen bijna bedekken.

eerste scène

MISSIONARIS
U vertrekt?

AGENT
Over vijftien minuten.

MISSIONARIS
Dat spijt me.

AGENT
Mijn vakantie loopt ten einde.

MISSIONARIS
(springt op en gooit de krant op tafel)

Verdomme!

AGENT
Wat nu?

MISSIONARIS
De concurrentie.

AGENT
De concurrentie?

MISSIONARIS
(pakt de krant en leest voor)
Dominee John Smith is er in geslaagd het bekeringsrecord van Mister Daniels eindelijk te evenaren! De concurrenten staan gelijk.

AGENT
U zult hem wel weer voorbijgaan, wacht u maar af.

MISSIONARIS
(de agent spottend persiflerend)
Wacht u maar af?! Ik ben hier zo ongeveer elk dorp af geweest.

AGENT
Irgendwo werden Sie doch noch einen Heiden finden!

MISSIONAR
Werde mich bemühen.

II. Szene

MISSIONAR
New York!

AGENT
Paris!

MISSIONAR
Den dreizehnten Mai.

AGENT
Den dreizehnten Mai.

MISSIONAR
Nachricht vom sensationellen Bekehrungsrekord des Pastors John Smith so eben hier eingetroffen.

AGENT
Folies Bergères kabelt dringend: 'Josephine Baker tritt nicht mehr auf, da so eben von Rothschild geheiratet.'

MISSIONAR
Setzen alle Hoffnung auf Sie.

AGENT
Wir vertrauen Ihrem Werbetalent.

MISSIONAR
Denn!

AGENT
Denn!

MISSIONAR
Rockefeller hat erklärt: er entzöge unserer Gemeinde jegliche Subvention, wenn Sie nicht Bekehrungsrekord des Pastor John Smith wenn auch nur um eine Person überbieten!

AGENT
Ergens zult u nog wel een heiden vinden!

MISSIONARIS
Ik zal m'n best doen.

tweede scène

MISSIONARIS
New York!

AGENT
Parijs!

MISSIONARIS
Dertien mei.

AGENT
Dertien mei.

MISSIONARIS
Bericht van sensationeel bekeringsrecord van dominee John Smith hier zojuist binnengekomen.

AGENT
Folies Bergères telegrafeert dringend: 'Josephine Baker treedt niet meer op, want zojuist door Rothschild gehuwd.'

MISSIONARIS
Vestigen alle hoop op u.

AGENT
Vertrouwen op uw fijne neus.

MISSIONARIS
Want!

Agent
Want!

MISSIONARIS
Rockefeller heeft verklaard dat hij onze parochie elke subsidie ontnemt als u het bekeringsrecord van dominee John Smith niet met minstens één persoon overtreft!

AGENT
Wir müssen Ihnen Eröffnung machen, daß
wir vor dem Ruin stehn, falls nicht sofort
Ersatz für die Baker.

MISSIONAR
Wir

AGENT
stellen

MISSIONAR
Sie

AGENT
vor

MISSIONAR/AGENT
folgendes Ul-ti-ma-tum, Ultimatum!

MISSIONAR
Bis dreizehnten Juni 12 Uhr müssen hun-
dert Schwarze bekehrt sein.

AGENT
Sie müssen von Ihrer Reise vollwertigen
Bakerersatz mitbringen,

MISSIONAR/AGENT
andernfalls

MISSIONAR
Sie der Stelle eines Missionars enthoben
werden!

AGENT
Sie sofort entlassen sind!

MISSIONAR
Welches Datum?

AGENT
Den dreizehnten Juni!

MISSIONAR
Wie spät?

AGENT
Zehn vor zwölf!

AGENT
Wij moeten u laten weten dat wij voor een
catastrofe staan als Baker niet onmiddellijk
vervangen wordt.

MISSIONARIS
Wij

AGENT
plaatsen

MISSIONARIS
u

AGENT
voor

MISSIONARIS/AGENT
het volgende ul-ti-ma-tum, ultimatum!

MISSIONARIS
Vóór dertien juni 12 uur moeten honderd
zwarten bekeerd zijn!

AGENT
U moet van uw reis volwaardige vervan-
ging voor Baker meebrengen,

MISSIONARIS/AGENT
anders

MISSIONARIS
wordt u van de post van missionaris onthe-
ven!

AGENT
bent u meteen ontslagen!

MISSIONARIS
Welke datum?

AGENT
Dertien juni.

MISSIONARIS
Hoe laat?

AGENT
Tien voor twaalf!

MISSIONAR
Wie bitte?

AGENT
Zehn vor zwölf!

MISSIONAR/AGENT
In zehn Minuten -

MISSIONAR
Muß ich bekehren -

AGENT
Muß ich entdecken -

MISSIONAR/AGENT
Irgend wen.

MISSIONAR/AGENT
In zehn Minuten muß -

AGENT
Muß ich bekehren ein Heidenschaf,

AGENT
Muß ich entdecken den neuen Star.

MISSIONAR
Mir fehlt nur eine einzige Person und der
Bekehrungsrekord ist geschlagen.

AGENT
Mir fehlt nur eine einzige Person und die
verfluchte Geschichte ist erledigt.

MISSIONAR/AGENT
Eine einzige Person!

MISSIONAR
Idee!

AGENT
Oh, weh!

MISSIONAR
Mein lieber Lewis. Sie sind doch Jude, Sie
müssen sich natürlich taufen lassen.

MISSIONARIS
Wat zegt u?

AGENT
Tien voor twaalf!

MISSIONARIS/AGENT
In tien minuten -

MISSIONARIS
Moet ik bekeren -

AGENT
Moet ik ontdekken -

MISSIONARIS/AGENT
Wie dan ook.

MISSIONARIS/AGENT
In tien minuten -

MISSIONARIS
Moet ik bekeren een goddeloze,

AGENT
Moet ik ontdekken de nieuwe ster.

MISSIONARIS
Ik heb maar één persoon nodig en het
bekeringsrecord is gebroken.

AGENT
Ik heb maar één persoon nodig en het ver-
vloekte probleem is opgelost.

MISSIONARIS/AGENT
Maar één persoon!

MISSIONARIS
Idee!

AGENT
O, wee!

MISSIONARIS
Mijn beste Lewis. U bent toch jood, u
moet u natuurlijk laten dopen.

AGENT
Sind Sie meschugge? Es liegen doch keinerlei schwerwiegende geschäftliche Gründe dafür vor?

MISSIONAR
Sie müssen mir den Gefallen tun.

AGENT
Dann tun Sie mir den Gefallen: und treten Sie als Tanzstar auf. Aussehen tun Sie ja ganz hübsch, tanzen spielt gar keine Rolle. Hauptsache, daß Sie den Popo bakerisch rotieren lassen.

MISSIONAR
Mein Herr! Ein Missionar rotiert nicht mit dem, mit dem, mit dem...
Hundert Dollars, wenn Sie übertreten!

AGENT
Ausgeschlossen!

MISSIONAR
Zweihundert!

AGENT
Danke!

MISSIONAR
Dreihundert!

AGENT
Danke!

MISSIONAR
Zweihundert, dreihundert, vierhundert, fünfhundert!

AGENT
Sie können mich!

MISSIONAR
Mein Herr! Es ist in diesem Moment nicht nur hoch moralisch, sondern auch sportsmäßig gedacht, wenn Sie Christ werden: ein Rekord wird gebrochen.

AGENT
Meine Sache!

AGENT
Bent u mesjogge? Daar zijn toch geen zwaarwegende zakelijke redenen voor?

MISSIONARIS
U moet mij het plezier doen.

AGENT
Doet u mij dan een plezier, en treedt u als dans-ster op. U ziet er heel leuk uit, dansen speelt geen enkele rol. Hoofdzaak is dat u net als Baker uw achterste laat draaien.

MISSIONARIS
Meneer! Een missionaris draait niet met zijn, met zijn, met zijn... Honderd dollar als u christen wordt!

AGENT
Uitgesloten!

MISSIONARIS
Tweehonderd!

AGENT
Dank u!

MISSIONARIS
Driehonderd!

AGENT
Dank u!

MISSIONARIS
Tweehonderd, driehonderd, vierhonderd, vijfhonderd!

AGENT
U kunt me wat!

MISSIONARIS
Meneer! Het is op dit moment niet alleen zeer moreel, maar ook sportief gedacht als u christen wordt: een record wordt gebroken.

AGENT
Kan mij wat schelen!

MISSIONAR
Ein Rekord!

AGENT
Na, wenn schon!

MISSIONAR/AGENT
In zehn Minuten -

MISSIONAR
Muß ich bekehren -

AGENT
Muß ich entdecken -

MISSIONAR/AGENT
Irgend wen!

AGENT
Den neuen Star.

MISSIONAR
Ein Heidenschaf! Wo krieg' ich den Rekordmann her?

AGENT
Wo krieg' ich meinen Tanzstar her?
Meinen Tanzstar!

MISSIONAR
Den Rekordmann!

MAISIVA
(Hinter der Szene)
Ah-

CHOR
(Hinter der Szene)
Ah-

MISSIONAR
Was ist los?

AGENT
Ach, die Kaffern bereiten mir ein Abschiedsfest!

MISSIONAR
Ausgerechnet jetzt!

MISSIONARIS
Een record!

AGENT
En wat dan nog!

MISSIONARIS/AGENT
In tien minuten -

MISSIONARIS
Moet ik bekeren -

AGENT
Moet ik ontdekken -

MISSIONARIS/AGENT
Wie dan ook!

AGENT
De nieuwe ster!

MISSIONARIS
Een goddeloze!
Waar haal ik de recordman vandaan?

AGENT
Waar haal ik mijn dans-ster vandaan?
Mijn dans-ster!

MISSIONARIS
De recordman!

MAISIVA
(achter het toneel)
Ah -

KOOR
(achter het toneel)
Ah -

MISSIONARIS
Wat is dát?

AGENT
Ach, de Kaffers geven me een afscheidsfeest.

MISSIONARIS
Uitgerekend nu!

III. Szene

(Maisiva tritt auf)

MAISIVA

Ah, der große Herr geht fort, ah, der weiße Herr geht fort, übers Meer!

CHOR

Geht fort, übers Meer!

MAISIVA

Wer wird den Löwen erlegen, den furchtbaren erlegen, den Löwen!

CHOR

Wer wird den Löwen erlegen?

MAISIVA

Wer wird die Elefanten fernhalten, wer wird sie verscheuchen, die Riesigen?

CHOR

Wenn sie unsre Dörfer verwüsten, wenn sie unsre Felder zertrampeln.

MAISIVA

Nur der Herr konntest das tun, nur du, großer Herr, weißer Herr, nur du!

CHOR

Nur du, Herr, konntest das tun!

MAISIVA

Nun, da du fort gehst, sind wir allein -, ohne Schutz.

CHOR

Sind wir allein.

MAISIVA

Nun, da du fort gehst!

MISSIONAR/AGENT

Gefunden! Gefunden!

(Toll vor Freude vollführen sie einen grotesken, etwas altmodischen Tanz)

MISSIONAR/AGENT

Keine Zeit verlieren. Hören Sie zu, liebes Kind:

derde scène

(Maisiva kommt op)

MAISIVA

Ah, de grote heer gaat weg, ah, de blanke heer gaat weg, over de zee.

KOOR

Gaat weg, over de zee.

MAISIVA

Wie zal de leeuw neerschieten, de vreselijke leeuw neerschieten!

KOOR

Wie zal de leeuw neerschieten?

MAISIVA

Wie zal de olifanten op afstand houden, wie zal ze verjagen, die reuzen?

KOOR

Als ze onze dorpen verwoesten, als ze onze velden vertrappen.

MAISIVA

Alleen de heer kon dat doen, alleen jij, grote heer, blanke heer, alleen jij!

KOOR

Alleen jij, heer, kon dat doen!

MAISIVA

Nu je weggaat, zijn wij alleen - zonder bescherming.

KOOR

Zijn wij alleen.

MAISIVA

Nu je weggaat!

MISSIONARIS/AGENT

Gevonden! Gevonden!

(Dol van vreugde volvoeren ze een groteske, wat ouderwetse dans.)

MISSIONARIS/AGENT

Geen tijd verliezen. Luister, lief kind:

AGENT

Ihr Glück wird Ihnen geboten!

MISSIONAR

Sie haben die beste Aussicht, garantiert in den Himmel zu kommen!

AGENT

Sie kommen ans Folies Bergères!

MISSIONAR

Hören Sie zu, liebes Kind!

AGENT

Hören Sie zu, liebes Kind! Ihr Glück wird Ihnen geboten.

MISSIONAR

Sie haben die größte Aussicht, in den Himmel zu kommen -

AGENT

Sie kommen ans Folies Bergères!

(Schreien die Worte einander ins Gesicht ohne sich noch um Maisiva zu kümmern -, diese steht ganz fassungslos und etwas erschreckt da)

MISSIONAR/AGENT

In den Himmel - ans Folies Bergères.

AGENT

(Wieder zur Besinnung kommend)

Nein, lieber Freund, so gehts nicht. Die Frau kann kein einziges Wort verstehn von dem Durcheinandergeschnatter. Nur einer kann reden!

MISSIONAR

Ja, aber wer macht den Anfang?

AGENT

Das soll sich entscheiden.

MISSIONAR

Wir sollen lösen, meinen Sie?

AGENT

Het geluk wordt u in de schoot geworpen!

MISSIONARIS

U hebt de beste kans gegarandeerd in de hemel te komen!

AGENT

U komt bij de Folies Bergères!

MISSIONARIS

Luister, lief kind!

AGENT

Luister, lief kind! Het geluk wordt u in de schoot geworpen.

MISSIONARIS

U hebt de grootste kans in de hemel te komen -

AGENT

U komt bij de Folies Bergères!

(Ze schreeuwen elkaar de woorden in het gezicht zonder zich nog om Maisiva te bekommeren; deze staat er verbijsterd en wat angstig bij.)

MISSIONARIS/AGENT

In de hemel - bij de Folies Bergères.

AGENT

(weer tot bezinning komend)

Nee, beste vriend, zo gaat 't niet. Die vrouw kan geen woord verstaan van het door elkaar kwekken. Er kan er maar één praten!

MISSIONARIS

Ja, maar wie begint?

AGENT

Dat moet worden beslist.

MISSIONARIS

We moeten loten, bedoelt u?

AGENT

Natürlich! Passen Sie auf: Wer mit seiner Pistole die Whiskyflasche vom Tisch schießt, fängt an.

MISSIONAR

Abgemacht!

(Agent zieht seine Pistole aus der Tasche, zielt, schießt und trifft nicht. Beim Schuß stößt Maisiva einen kleinen Schrei aus und sieht sich von da ab ängstlich nach einer guten Gelegenheit zum Entweichen um. Missionar schlägt gleichfalls seine Pistole an, zielt, schießt - die Flasche zerspringt in tausend Scherben - Fanfare)

AGENT

(Mit einer Handbewegung auf Maisiva)

Bitte, nach Ihnen!

(Setzt sich wieder in seinen Stuhl und nimmt scheinbar ganz teilnahmslos seine Zeitung vor. Maisiva will - zu Tode erschrocken - eiligst die Flucht ergreifen)

MISSIONAR

Bleib' stehen, Kind der Sünde.

MAISIVA

Nicht Kind der Sünde. Mtesas Tochter, des Nashornbezwingers, ist Maisiva!

MISSIONAR

Schweige! Schweige und höre!

(Tritt hinter sie)

Du weißt nicht, was dich einst erwartet, du weißt nicht was dich nach dem Tode erwartet. Einst wirst du dahin fahren, wo Heulen und Zähneklappern, an einen furchtbaren Ort, von dem es kein Zurück mehr gibt. Grausam wird man dich foltern, schrecklich wird man dich martern. In deine Achselhöhlen wird man giftige Skorpione setzen. Dein zarter brauner Rücken wird von Drahtpeitschen zerfetzt. Die Brutstätte weißlicher Maden, die aus eitrigen Geschwüren auskriechen.

(Wiegt sich tänzerisch in den Hüften)

Deine schlanken zärtlichen Hände werden von glühenden Eisenplatten langsam zer-

AGENT

Natürlich! Let op: wie met zijn pistool de whiskyfles van tafel schiet, begint.

MISSIONARIS

Afgesproken!

(Agent trekt zijn pistool, mikt, schiet en mist. Bij het schot slaakt Maisiva een kreet en kijkt vanaf dat moment angstig uit naar een goede gelegenheid om zich uit de voeten te maken. Missionaris trekt eveneens zijn pistool, mikt, schiet - de fles spat in duizend scherven uiteen. Fanfare.)

AGENT

(met een handbeweging naar Maisiva)

Alstublieft, na u!

(Gaat weer in zijn stoel zitten en pakt schijnbaar ongeïnteresseerd zijn krant. Maisiva, die zich dood is geschrokken, wil overhaast op de vlucht slaan.)

MISSIONARIS

Blijf staan, kind van de zonde.

MAISIVA

Geen kind van de zonde. Dochter van Mtesa, de neushoornbedwinger, is Maisiva!

MISSIONARIS

Zwijg! Zwijg en luister!

(gaat achter haar staan)

Je weet niet wat je ééns te wachten staat, je weet niet wat je na de dood te wachten staat! Eens zul je daarheen gaan waar gehuil is en geknars van tanden, een afschuwelijk oord vanwaar geen terug meer bestaat. Wreed zal men je folteren, verschrikkelijk zal men je martelen. In je okselholtes zal men giftige scorpioenen plaatsen. Je tere bruine rug wordt door zwepen uiteengereten - broedplaats van bleke maden die uit etterige zweren kruipen.

(Wiegt als een danser met zijn heupen.)

Je slanke, tedere handen worden door gloeiende ijzeren platen langzaam verbrij-

quetscht, daß du in den finstern stillen Gewölben, die dein ewiger Aufenthalt sind, nur das leise Krachen der Knochen hörst, den Geruch des bratenden Fleisches riechst, arme Maisiva!

(Maisiva sinkt halb ohnmächtig in die Knie)

Dein jetzt noch lächelnder Mund wird rasende Schreie ausstoßen, dein Körper wird sich aufbäumen, du wirst beten wollen, und du wirst schreien - schreien - schreien - endlos und sagend schreien, aus deiner ewigen Qual.

MAISIVA

(Schluchzend)

Oh! Oh! Oh!

MISSIONAR

Doch noch ist Hoffnung.

(Maisiva richtet sich halb auf)

Es gibt einen Gott, es gibt einen großen Gott, der allein kann dich retten.

MAISIVA

(Springt freudig auf)

Ah, wirklich? Erzähl mir von ihm, erzähl mir!

MISSIONAR

In seiner unendlichen Güte wird er die vom Übel erlösen, so an ihn glauben.

MAISIVA

Ist er auch wirklich stark und mächtig, strotzen seine Schenkel so von Kraft wie die Kuaheris, des schönsten Mann im Dorf?

MISSIONAR

Er ist mächtig durch Liebe und Barmherzigkeit!

MAISIVA

Nein, sage lieber, hat er auch so mächtige starke Arme wie Kuaheri, der schönste Mann im Dorf?

zeld, zodat je in de donkere, stille gewelven die je eeuwige verblijfplaats zijn, alleen het zachte kraken van de botten hoort, de geur van het geroosterde vlees ruikt, arme Maisiva!

(Maisiva valt half bewusteloos op haar knieën.)

Je nu nog glimlachende mond zal kreten van razernij uitstoten, je lichaam zal steigeren, je zult willen bidden, en je zult schreeuwen - schreeuwen - schreeuwen - eindeloos en snepend schreeuwen vanuit je eeuwigdurende ellende.

MAISIVA

(snikkend)

Oh! Oh! Oh!

MISSIONARIS

Maar nog is er hoop.

(Maisiva richt zich half op.)

Er bestaat een God, er bestaat een grote God, die jou als enige kan redden!

MAISIVA

(springt blij op)

O, echt? Vertel me van hem, vertel me!

MISSIONARIS

In zijn oneindige goedheid zal hij diegenen van het kwaad verlossen die in hem geloven.

MAISIVA

Is hij ook echt sterk en machtig, puilen zijn dijen uit van kracht als die van Kuaheri, de mooiste man in het dorp?

MISSIONARIS

Hij is machtig door liefde en barmhartigheid!

MAISIVA

Nee, zeg liever, heeft hij ook zulke machtige, sterke armen als Kuaheri, de mooiste man in het dorp?

MISSIONAR

Er ist groß im Verzeihen und Erbarmen!

MAISIVA

Kann der Gott auch die flüchtige Antilope mit sicherm Speerwurf erlegen, wie Kuaheri? Sage mir doch, o sag mir, Fremder, ist sein Rücken auch so schön tätowiert wie der Kuaheris! Oh, der Rücken Kuaheris! Seltene Vögel sind da zu sehn und mächtige Totemzeichen! Sage mir; ist der Rücken deines Gottes auch so tätowiert wie der Kuaheris?

MISSIONAR

(Etwas fassungslos)

Nein, Mädchen, Nein! Gott ist nicht tätowiert, hat auch keine Muskeln wie Kuaheri. Was denkst du?

MAISIVA

(Stutzt sehr enttäuscht)

Wie, nicht tätowiert, keine Muskeln? Wie soll er mich dann schützen vor Dämonen? Auf Kuaheris Rücken sind mächtige Totemzeichen eingeritzt. Ja, Kuaheri wird mich fast besser schützen. Auch ist er sehr stark!

MISSIONAR

Höre mich, Mädchen! Gott spendet Freude denen so an ihn glauben.

MAISIVA

Auf Kuaheris Rücken sind fremde, seltene Vögel tätowiert, nie gesehene, seltene.

MISSIONAR

Glaube an Gott! Das Paradis wartet dann einst auf dich! Die ungeahntesten Freuden spendet Gott einstmals dir.

AGENT

(Springt auf)

Die ungeahntesten Freuden spend'ich dir jetzt und hier. Komm' mit nach Paris! Du machst dir keine Begriffe, was du erleben wirst! Erst fahren wir lange, lang mit dem Schiff. Vom Hafen weiter mit D-Zug, Express! Durch Nacht

MISSIONARIS

Hij is groot in vergeving en erbarmen!

MAISIVA

Kan die God ook de vluchtende antilope met een zekere speerworp doden zoals Kuaheri? Zeg me toch, o zeg me, vreemdeling, is zijn rug ook zo mooi getatoeëerd als die van Kuaheri? O, de rug van Kuaheri! Zeldzame vogels zijn daar op te zien en machtige totemtekens! Zeg me, is de rug van uw God ook zo getatoeëerd als die van Kuaheri?

MISSIONARIS

(enigszins verbijsterd)

Nee, meisje, nee! God is niet getatoeëerd, heeft ook geen spieren als Kuaheri! Wat denk je wel?

MAISIVA

(kijkt heel teleurgesteld)

Hoezo, niet getatoeëerd, geen spieren? Hoe moet hij me dan beschermen tegen demonen? Op Kuaheri's rug zijn machtige totemtekens ingekerfd. Ja, Kuaheri zal me vast beter beschermen. Ook is hij heel sterk!

MISSIONARIS

Luister, meisje! God schenkt vreugde aan wie in hem geloven.

MAISIVA

Op Kuaheri's rug zijn vreemde, zeldzame vogels getatoeëerd, nooit geziene, zeldzame.

MISSIONARIS

Geloof in God! Dan wacht je eens het paradijs! De meest onvermoede vreugden worden je eens door God geschonken.

AGENT

(springt op)

De meest onvermoede vreugden schenk ik je nu en hier! Kom mee naar Parijs! Je hebt geen idee wat je zult beleven! Eerst varen we lang, lang met het schip. Van de haven verder met de D-trein, expres! Door de nacht ratelt de trein, ratelt langs donker,

rattert der Zug, rattert vorbei an dunkler ruhender Landschaft. Rattert vorbei an glühenden Essen, pochenden Werken. Rattert vorbei. Uns saugt das Ziel. Die Schienen stürzen rasend voraus, wir ihnen nach. Erste Häuser, Brücken - da - Kolonnen aus Stein, Kolonnen aus Eisen, Kolonnen aus Menschen. Straßen. Plätzen. Paris! Auf bäumt sich die Stadt in rasendem Licht. Helligkeit sagt kreisrund aus Himmel. Leben tausendfach spritzt in Kaskaden. Immense Massen quellen durch Straßen, von Millionen ein irres Gemisch [Kommis, Grandseigneurs und verfettete Greise, Luetiker, Säufer und junge Athleten, Bankiers und Bettler, Huren und Damen].* Ozeane von Menschen, Legionen von Namen. Das alles wird dein Königreich sein, kommst du mit mir?

MAISIVA

(jauchzend)

Ich komme, ich komme, mehr, mehr erzählen.

AGENT

Am Abend die Bühne, Vorhang fliegt, du stehst vor allen! Scheinwerfer bricht hervor, betatest zitternd deinen schlanken, braunen Körper. Blicke durchstechen dich, streicheln den zärtlichen Schwung deiner Schenkel. Tausend Köpfe, surrende Stimmen. Du aber? Du aber! Wirfst dich jauchzend in allen Pupillen. [Hirne schäumen auf, wenn deine Nacktheit in sie hineinsaut. Schlafen beginnen fiebernd zu siden, gedunsene Greise brechen in Schweiß - du aber, du aber strahlst von tropischer Sonne.] Afrikas Glut umzittert dich heiss [du wächst über alle kochende Sucht]. Du wächst über Häuser, wächst über die Stadt, flackst auf zum Idol, du türmst dich zum

rustend landschap. Ratelt langs rokende schoorstenen, stampende fabrieken. Ratelt voorbij! - Het doel trekt aan ons! De rails schieten razend vooruit, wij achter ze aan. Eerste huizen, bruggen - daar - massa's steen, massa's ijzer, massa's mensen. Straten. Pleinen. - Parijs! De stad rijst op in kolkend licht. Helderheid zaagt een cirkel uit de hemel. Leven spuit duizendvoudig in cascades. Enorme massa's stromen door de straten, een krankzinnige mengeling van miljoenen [winkelbedienden, grandseigneurs en dikke oudjes, syfilislijders, dronkaards en jonge atleten, bankiers en bedelaars, hoeren en dames].* Oceanen van mensen, legioenen van namen. Dat alles zal je koninkrijk zijn, kom je met me mee?

MAISIVA

(juichend)

Ik kom, ik kom, meer, meer vertellen!

AGENT

's Avonds het toneel, doek vliegt open, iedereen ziet je! Schijnwerper flitst aan, betast trillend je slanke bruine lichaam. Blikken doorboren je, strelen de tedere welving van je dijen. Duizend hoofden, gonzende stemmen. - Maar jij? Jij werpt je juichend in aller pupillen! [Hersens springen op 'als jouw naaktheid in ze binnensuist. Slapen beginnen koortsachtig te kloppen, gezette grijsaards breekt het zweet uit - maar jij, jij straalt van tropische zon.] Afrika's gloed omtrilt je heet [je groeit boven alle kokende dweeppzucht uit]. Je groeit boven de huizen uit, boven de stad, schiet omhoog tot idool, je verheft je tot

* De passages tussen [] komen niet voor in de partituur van In zeh'n Minuten, wel in het gedrukte libretto. Voor zover mogelijk zijn de gewraakte passages gereconstrueerd. Zie de toelichting op pagina 15.

Gott, umspannt die Erde, umfaßt die Welt!
Feste wird man dich feiern, rauschende
Feste.

MAISIVA

Feste? Du sprichst von Festen? Weisst du
denn nicht, daß auch wir hier Feste feiern,
schöne, berauschende Feste. Abends, wenn
der kühle Wind weht, vom Meer, kommen
die Mädchen zusammen auf dem großen
Tanzplatz, vor dem Dorf. Singen Lieder,
traurige Lieder. Allmählich kommen junge
Krieger, wenige erst. Die breite Brust bemalt
mit schönen weißen Zeichen. Dann mehr
und mehr. Und nun beginnt der Tanz.

MISSIONAR/AGENT

[Hör auf, hör auf!

MAISIVA

Noch nicht sehr schnell, noch nicht sehr
wild, aber - aber - dann! Wir rasen, stamp-
fen wild. Ein Krieger wirft sich auf mich,
sein heißer, kochender Atem sengt mich,
seine Arme umklammern mich. Und über-
all, überall: Paare in wilder Umschlingung,
der ganze Platz voll zuckender Leiber, die
Luft wird zerstoßen von brünstigen
Schreien.]

Umarmung! Umarmung! Ich zerfließe - die
Feste, die feste, oh, oh -

CHOR

(Hinter der Szene)

Oh! Homahimba, Holleleh, Maisiva
komm', komm', das Fest beginnt, auf dich
noch warten wir.

MAISIVA

Ich komme!

AGENT

Du darfst nicht weg!

MISSIONAR

Um Gotteswillen!

AGENT

Ich bin ruiniert!

God, omspant de aarde, omvat de wereld!
Feesten zal men voor je vieren, bruisende
feesten.

MAISIVA

Feesten? Je spreekt van feesten? Weet je
dan niet dat ook wij hier feesten vieren,
mooie, bedwelmende feesten? 's Avonds,
als de koele wind waait, van zee, komen de
meisjes samen op het grote dansplein, voor
het dorp. Zingen liederen, droevige liede-
ren. Langzaam naderen jonge krijgers, eerst
een paar. De brede borst beschilderd met
mooie witte tekens. Dan meer en meer. En
nu begint de dans.

MISSION./AGENT

[Hou op, hou op!

MAISIVA

Nog niet zo snel, nog niet zo wild, maar -
maar - dan! We stampen wild, vol razernij.
Een krijger werpt zich op me, zijn hete,
kokende adem verzengt me, zijn armen
omklemmen me. En overal, overal: paren
in wilde omstrengeling, het hele plein vol
schokkende lichamen, de lucht wordt
doorschoten door bronstige kreten.]

Omhelzing! Omhelzing! Ik smelt weg - de
feesten, de feesten, oh, oh -

KOOR

(achter het toneel)

Oh! Homahimba, Holleleh, Maisiva, kom,
kom, het feest begint, we wachten nog op
jou.

MAISIVA

Ik kom!

AGENT

Je mag niet weg!

MISSIONARIS

In Godsnaam!

AGENT

Ik ben geruïneerd!

MISSIONAR

Ich bin erledigt!

MAISIVA

(Ruft es dem unsichtbaren Chor zu)

Ich komme! ich komme!

MISSIONAR/AGENT

Ein letztes Wort!

MAISIVA

Nein, nichts!

AGENT

Hunderttausend Dollars!

MISSIONAR

Die Stelle eines weiblichen Bischofs!

MAISIVA

Ich muß zum Fest!

MISSIONAR/AGENT

Unmöglich, du bleibst!

MAISIVA

Ich muß zum Fest!

AGENT

Willst mich ruinieren, schwarze Kanaille!

MISSIONAR

Um so ein Niggerweib soll ich meine Stelle
verlieren?!

CHOR

(Hinter der Szene)

Himba, Holleleh, Holleleh, Homa,
Himba...

AGENT

(Faßt Maisiva roh in die Taille)

Hier geblieben!

MISSIONAR

So haben wir nicht gewettet, das ist unfair,
ich muß sie haben!

MISSIONARIS

Ik ben kapot!

MAISIVA

(roept het onzichtbare koor toe)

Ik kom, ik kom!

MISSION./AGENT

Een laatste woord!

MAISIVA

Nee, niets!

AGENT

Honderdduizend dollar!

MISSIONARIS

De post van vrouwelijke bisschop!

MAISIVA

Ik moet naar het feest!

MISSION./AGENT

Onmogelijk, je blijft!

MAISIVA

Ik moet naar het feest!

AGENT

Je wilt me ruïneren, zwart kreng!

MISSIONARIS

Om zo'n nikkerwif moet ik mijn post ver-
liezen?!

KOOR

(achter het toneel)

Himba, Holleleh, Holleleh, Homa,
Himba...

AGENT

(pakt Maisiva ruw bij de taille)

Hier blijven!

MISSIONARIS

Zo hebben we niet gewed, dat is onspor-
tief, ik moet haar hebben!

AGENT
Was heißt hier unfair?
(Zu Maisiva)
Mitgekommen!

MISSIONAR
(Zieht den Rock aus, stellt sich in
Boxposition)
Zurück!

AGENT
Ein Match?
(Stellt sich gleichfalls in Boxposition)

CHOR
(Hinter der Szene)
Maisiva!

MAISIVA
Ja!
(Läuft ab)

(Trommeln, sehe stark, dann plötzliche
Generalpauze. Eine Uhr schlägt zwölf. Die
Arme der beiden sinken schlaff herab, sie
torkeln zu ihren Stühlen und lassen sich
rasch in diese hineinfallen)

MISSIONAR
(Mit ersterbender Stimme)
In zehn Minuten!

AGENT
In zehn Minuten.

MISSIONAR
Sollte ich -

AGENT
Sollte ich -

Ende

AGENT
Hoezo onsportief?
(tegen Maisiva)
Meekomen!

MISSIONARIS
(trekt zijn jasje uit en neemt de bokshouding
aan)
Achteruit!

AGENT
Een match?
(neemt eveneens de bokshouding aan)

KOOR
(achter het toneel)
Maisiva!

MAISIVA
Ja!
(Gaat af.)

(Trommelen, zeer luid, dan plotseling gene-
rale pauze. Een klok slaat twaalf. De armen
van de twee vallen slap naar beneden, ze
waggelen naar hun stoelen en laten zich er
snel in vallen.)

MISSIONARIS
(met wegstervende stem)
In tien minuten!

AGENT
In tien minuten!

MISSIONARIS
Moest ik -

AGENT
Moest ik -

Einde

vertaling Paul Beers

1995

NATIONALE REISOPERA

1996

Mozart

Le nozze di Figaro

Muzikale leiding LAWRENCE RENES Regie MARINA WANDRUSZKA
HET GELDERS ORKEST

Soler

L'arbore di Diana

Muzikale leiding ARNOLD ÖSTMAN Regie ERNST THEO RICHTER
CAPELLA SOLERIANA

Verdi

La forza del destino

Muzikale leiding NIKSA BAREZA Regie CORINA VAN EIJK
ORKEST VAN HET OOSTEN

Gluck

Orfeo ed Euridice

Muzikale leiding MARC MINKOWSKI Regie WALDEMAR KAMER
AMSTERDAMSE BACH SOLISTEN

Schat

Kind en Kraai *Aap verslaat de Knekelgeest*

Muzikale leiding MATHIS DULACK Regie ERNST BOREEL en FLORIS GUNTENAAR
ENSEMBLE BEESTENBOEL

Weill

Aufstieg und Fall der Stadt Mahagonny

Muzikale leiding ANNE MANSON Regie PETER TE NUYL
ORKEST VAN HET OOSTEN

Nederlandse première

VANAF SEPTEMBER IN 18 GROTE NEDERLANDSE THEATERS

BEL VOOR GRATIS BROCHURE: (053) 87 85 11

Nationale Reisopera Postbus 1321 7500 BH Enschede Telefoon (053) 87 85 11

Biografieën

De Amerikaanse sopraan **Claron McFadden** maakte haar operadebuut in 1985 in het Holland Festival in Hasse's *I'Eroe Cinese* (dirigent Ton Koopman). In 1988 won ze de tweede prijs in de categorie 'Opera' op het Internationale Vocalistenconcours te 's Hertogenbosch, waarna ze haar debuut maakte bij De Nederlandse Opera als Zerbinetta in *Ariadne auf Naxos*. Sindsdien treedt ze regelmatig op in binnen- en buitenlandse operaprodukties. In het Mozartjaar trad McFadden tijdens de Salzburger Festspiele op in een productie van Mozarts *Schauspieldirektor* met het Orchestra of the Age of Enlightenment o.l.v. Frans Brüggen. Deze productie werd later herhaald in de Londense Queen Elizabeth Hall. Naast haar operacarrière heeft Claron McFadden inmiddels een grote reputatie verworven als concertzangeres met zowel traditioneel als modern repertoire.

Philip Salmon studeerde aan het Royal College of Music. Nadat hij diverse prijzen had gewonnen en zijn eerste recital had gegeven in het kader van het City of London Festival, ontving hij uitnodigingen van diverse Engelse orkesten en operahuizen. Sedert 1986 treedt hij ook veelvuldig in het buitenland op. Hij verzorgde als solist o.m. het Monteverdi Choir o.l.v. John Eliot Gardiner tijdens een wereldtournee die het gezelschap naar Amerika, Australië en Japan bracht. In 1990 debuteerde Salmon met veel succes in de rol van Pelléas bij de Opera van Marseille. Hij heeft inmiddels een repertoire opgebouwd van Claudio Monteverdi tot Klaus Huber. In Nederland was hij diverse malen te gast bij het Rotterdams Philharmonisch Orkest.

De Nederlandse bariton **Romain Bischoff** studeerde in Luik en sloot zijn studie af met een 'Premier Prix de Chant Opéra'. Daarnaast studeerde hij koor- en orkestdirectie in Parijs en zette hij zijn zangstudie voort aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag. Hij participeerde in de operaklas en behaalde in 1989 zijn diploma Uitvoerend Musicus. In Nederland trad hij op tijdens de VARA-Matinee in Amsterdam (Donizetti's *Lucrezia Borgia*), in Rotterdam (Brittens *War Requiem*) en tijdens het festival Musica Sacra (Liturgien van Mauricio Kagel). Bij de Nederlandse Opera was Romain Bischoff te horen en te zien in Schönbergs *Die Glückliche Hand*, Richard Strauss' *Die Frau ohne Schatten*, Alfred Schnittke's *Life with an Idiot*, Wagners *Parsifal* en Monteverdi's *L'incoronazione di Poppea*.

Het in 1990 door Huub Kerstens opgerichte **Kamerkoor Nieuwe Muziek** brengt, op professionele basis, heden-daagse vocale muziek en bestaat uit een kern van 16 beroepszangers die, afhankelijk van de aard van een programma, kan worden uitgebreid. Het koor werkt op projectmatige basis. Zo voerde het Luciano Berio's *Cries of London* en *Canticum* uit tijdens het Holland Festival 1991.

Het **Lorca Kamerkoor** legt zich toe op het uitvoeren van meerstemmige a capella composities uit zowel de Renaissance en (vroeg-)barok als uit de twintigste eeuw. Het koor bestaat uit circa 25 amateurzangers. Sinds september 1991 staat het koor onder leiding van René Nieuwint. De afgelopen twee jaren bracht het koor een programma met motetten door de eeuwen heen en een programma met twintigste-eeuwse Amerikaanse koormuziek.

De **Ebony Band**, opgericht in 1990 door Werner Herbers, bestaat uit een kern van musici afkomstig uit het Koninklijk Concertgebouworkest. De groep richt zich aan de hand van thematische programma's op moderne, avontuurlijke muziek van de eerste helft van deze eeuw. Daarbij is de aandacht speciaal gericht op vergeten repertoire van minder bekende componisten waarvan het de moeite waard is ze (opnieuw) uit te voeren. Zo wijdde de Ebony Band concerten aan 'Entartete Musik', het Bauhaus en de Novembergruppe, aan componisten die betrokken waren bij de Spaanse Burgeroorlog (Holland Festival 1991) en in de NCRV-serie 'Ongehoord' in 1992 een programma van composities die speciaal voor de radio in de jaren '20 waren geschreven. Op cd is de Ebony Band te beluisteren op het BV Haast-label (*Music from the Spanish Civil War*), op Channel Crossings (*City of Glass* met muziek van Robert Graettinger) en onlangs verscheen onder nr. CCS 6994: 'Een cd om naar te luisteren en op te dansen'.

Werner Herbers studeerde hobo, piano en orkestdirectie in Amsterdam. Hij is sinds 25 jaar solo-hoboïst van het Koninklijk Concertgebouworkest, maar trad ook als solist op met dirigenten zoals Haitink, Harnoncourt en Berio. Herbers maakte jarenlang deel uit van de artistieke leiding van het Nederlands Blazers Ensemble. In 1990 richtte hij de Ebony Band op.

Acteur en regisseur **Gijs de Lange** behaalde in 1979 zijn diploma aan de toneelacademie in Maastricht. Daarna trad hij in dienst bij Globe in Eindhoven, waar hij zeven jaar zou blijven. In die tijd speelde hij ook in speel- en televisiefilms en in toneelproducties van onder meer Art & Pro (*Hensbergen*, regie: Frans Strijards) en Studio's Onafhankelijk Toneel. In 1986 stapte hij over naar het

Publiektheater, waar hij met Ober zijn eerste regie realiseerde. Sinds 1987 is Gijs de Lange vast verbonden aan Toneelgroep Amsterdam. Hij regisseerde *Waarom...Daarom* (1987), *Ismene of het geblindeerde tuimelraam* (1987), *Verre Vrienden* (1993) en *Momenten van geluk* (1995). Tijdens het Holland Festival 1994 regisseerde hij *Wolvendorp* van Guo Wenjing.

Reinier Tweebeke begon zijn loopbaan in 1974 bij muziektheatergroep Hauser Orkater als lichtontwerper/technicus. Hij was verbonden aan de 'opvolgers' van Hauser Orkater: de Mexicaanse Hond en Orkater. In 1987 maakte hij het lichtontwerp voor Vondels *Faeton* (De Appel), waarna regisseur Hans Croiset hem vroeg voor Het Nationale Toneel. Daarnaast werkte hij ook voor andere gezelschappen. In het seizoen 1992-'93 maakte hij onder meer het lichtontwerp voor *Cyrano, de Musical*, en vorig seizoen voor *De kleine zielen* (Het Nationale Toneel).

Leonie Polak heeft aan de Rietveld Akademie vrije grafiek gestudeerd. Als zelfstandig kostuumontwerpster was zij werkzaam bij Toneelgroep Baal (vanaf de oprichting in 1973 tot aan de opheffing in 1988). Daarnaast was zij betrokken bij grote produkties van andere gezelschappen en bij de opera *Houdini* van Peter Schat bij De Nederlandse Opera Stichting. Zij werkte samen met Alex van Warmerdam bij o.a. *Kaatje is verdronken* (de Mexicaanse Hond) en de speelfilms *Abel* en *De Noorderlingen*.

COLOFON

Dit is een uitgave van het
Holland Festival
Kleine-Gartmanplantsoen 21
1017 RP Amsterdam
telefoon 020 - 627 65 66
telefax 020 - 620 34 59

Opmaak: Berendina Bakker
Eindredactie: Peter Janssen
Coverontwerp: Studio Anthon Beeke
Drukwerk: drukkerij Bevrijding B.V.

Hoofdbegunstiger

VSB FONDS

Sponsors Holland Festival

Achmea
Andersen Consulting
Audi/Pon's Automobielenhandel B.V.
B.V. Weekbladpers
Coopers & Lybrand
Deloitte & Touche
Dommelsche Bierbrouwerij B.V.
Flashlight Rental B.V.
IBM Nederland N.V.
Koninklijke Ahold nv
Koninklijke PTT Nederland NV
Mediamax Group B.V. Amsterdam
Nationale Postcode Loterij
NOG Verzekeringen
Strik Stoomketelverhuur bv
Stichting De Nationale
Sporttotalisator/De Lotto
Stichting Exploitatie Nederlandse
Staatsloterij
VIB N.V. Vastgoedbeleggingsmij.
de Volkskrant b.v.

de Volkskrant

Subsidiënten Holland Festival

Ministerie van OCenW
Ministerie van Economische Zaken
Ministerie van Buitenlandse Zaken
(afdeling Internationale Culturele
Samenwerking)
Gemeente Amsterdam
Canadese Ambassade

Fondsen

Anjerfonds Amsterdam
Prins Bernhard Fonds
Mondriaan Stichting
Fonds voor de Scheppende Toonkunst
Weidema Fonds

*Het Weidema Fonds staat pal achter
drukwerk in de schone kunsten.*

Holland Festival Vriendenkring

Alcatel Nederland b.v.
Amsterdam RAI
Catchline Communications BV
Delta Lloyd Verzekeringsgroep NV
EOE-Optiebeurs
Hillen & Roosen B.V.
IBM Nederland NV
Kamer van Koophandel en Fabrieken
voor Amsterdam
Koninklijke Ahold nv
Koninklijke BolsWessanen NV
Koninklijke Nederlandse Toeristenbond/
ANWB
Koninklijke PTT Nederland NV
De Nederlandsche Bank N.V.
Nederlandsche Credietverzekering
Maatschappij nv
NOG Verzekeringen
Rabobank
Sedijko B.V.
SENS Stichting Exploitatie Nederlandse
Staatsloterij
Stichting VSB Fonds

De zichtbaarheid van het
Holland Festival
is vergroot door de
Stadsdrukkerij Amsterdam

De publieke omroep verzorgt programma's rond het Holland Festival 1995:

**Rechtstreeks op Radio 4,
de klassieke muziekzender
van Nederland,
op Nederland 3 bij de NPS
en wereldwijd bij
Radio Nederland Wereldomroep.**

Radio

13 uitzendingen op Radio 4.

De Wereldomroep participeert op ruime schaal in de opnamen van het Holland Festival
en zorgt voor de distributie van het materiaal. Met name in Noord Amerika,
Latijns Amerika en Europa zijn de muziekproducties van de Wereldomroep veel gevraagd.

Televisie

Diverse programma's op Nederland 3.

nederlandse programma stichting

COLOFON

Dit is een uitgave van het
Holland Festival
Kleine-Gartmanplantsoen 21
1017 RP Amsterdam
telefoon 020 - 627 65 66
telefax 020 - 620 34 59

Opmaak: Berendina Bakker
Eindredactie: Peter Janssen
Coverontwerp: Studio Anthon Beeke
Drukwerk: drukkerij Bevrijding B.V.

Hoofdbegunstiger

VSB FONDS

Sponsors Holland Festival

Achmea
Andersen Consulting
Audi/Pon's Automobielenhandel B.V.
B.V. Weekbladpers
Coopers & Lybrand
Deloitte & Touche
Dommelsche Bierbrouwerij B.V.
Flashlight Rental B.V.
IBM Nederland N.V.
Koninklijke Ahold nv
Koninklijke PTT Nederland NV
Mediamax Group B.V. Amsterdam
Nationale Postcode Loterij
NOG Verzekeringen
Strik Stoomketelverhuur bv
Stichting De Nationale
Sporttotalisator/De Lotto
Stichting Exploitatie Nederlandse
Staatsloterij
VIB N.V. Vastgoedbeleggingsmij.
de Volkskrant b.v.

de Volkskrant

Subsidiënten Holland Festival

Ministerie van OCenW
Ministerie van Economische Zaken
Ministerie van Buitenlandse Zaken
(afdeling Internationale Culturele
Samenwerking)
Gemeente Amsterdam
Canadese Ambassade

Fondsen

Anjerfonds Amsterdam
Prins Bernhard Fonds
Mondriaan Stichting
Fonds voor de Scheppende Toonkunst
Weidemafonds

*Het Weidemafonds staat pal achter
drukwerk in de schone kunsten.*

Holland Festival Vriendenkring

Alcatel Nederland b.v.
Amsterdam RAI
Catchline Communications BV
Delta Lloyd Verzekeringsgroep NV
EOE-Optiebeurs
Hillen & Roosen B.V.
IBM Nederland NV
Kamer van Koophandel en Fabrieken
voor Amsterdam
Koninklijke Ahold nv
Koninklijke BolsWessanen NV
Koninklijke Nederlandse Toeristenbond/
ANWB
Koninklijke PTT Nederland NV
De Nederlandsche Bank N.V.
Nederlandsche Credietverzekering
Maatschappij nv
NOG Verzekeringen
Rabobank
Sedijko B.V.
SENS Stichting Exploitatie Nederlandse
Staatsloterij
Stichting VSB Fonds

De zichtbaarheid van het
Holland Festival
is vergroot door de
Stadsdrukkerij Amsterdam

De publieke omroep verzorgt programma's rond het Holland Festival 1995:

**Rechtstreeks op Radio 4,
de klassieke muziekzender
van Nederland,
op Nederland 3 bij de NPS
en wereldwijd bij
Radio Nederland Wereldomroep.**

Radio

13 uitzendingen op Radio 4.

De Wereldomroep participeert op ruime schaal in de opnamen van het Holland Festival
en zorgt voor de distributie van het materiaal. Met name in Noord Amerika,
Latijns Amerika en Europa zijn de muziekproducties van de Wereldomroep veel gevraagd.

Televisie

Diverse programma's op Nederland 3.

nederlandse programma stichting